

**Olena Khytra, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of Public Administration and Management
Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University
of Management and Law
Khmelnyskyi, Ukraine**

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-306-4-4>

ASYMMETRY OF SYNERGISM IN INTERNATIONAL TECHNOLOGY TRANSFER OPERATIONS

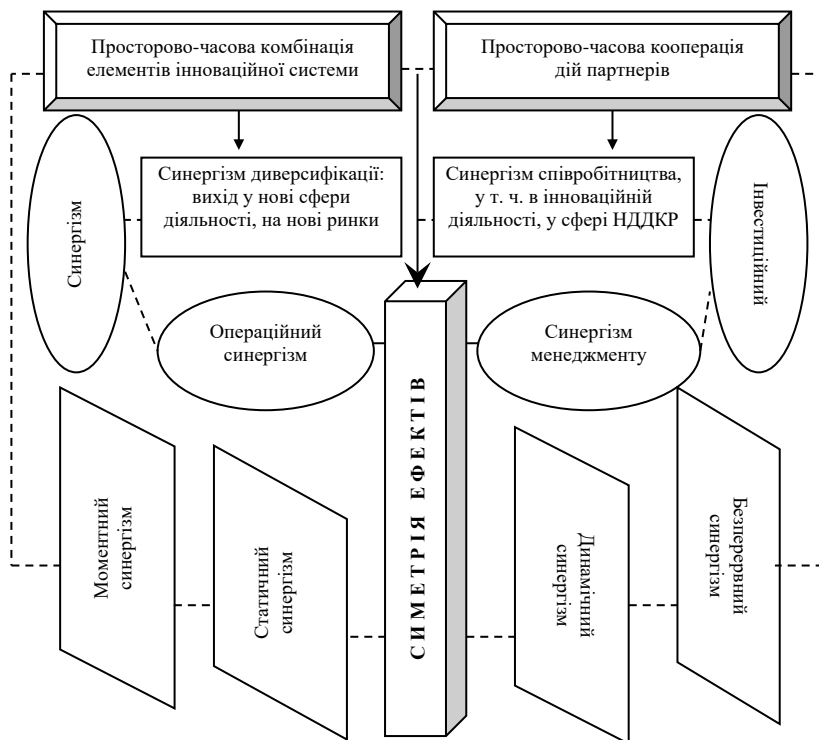
АСИМЕТРИЯ СИНЕРГИЗМУ В ОПЕРАЦІЯХ МІЖНАРОДНОГО ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

Інтенсивний розвиток національної економіки багато в чому залежить від ступеня інтегрованості суб'єктів інноваційної системи в глобальний трансфер технологій як інституційну основу світових ринків високих технологій [1, с. 36]. Важлива роль у процесі технологічного оновлення належить трансферу технологій як “засобу передачі технічної, технологічної, маркетингової, управлінської інформації” [2, с. 50] на різних рівнях господарювання. Каналами трансферу, дифузії інновацій і технологій виступають: торгівля інноваційною продукцією, наукомісткий сервіс, науково-технічне та інформаційне співробітництво, торгівля ліцензіями, франчайзинг, лізинг високотехнологічного обладнання тощо.

У глобальному контексті однією з причин поглиблення економічного розшарування світу є те, що країни-інноваційні лідери, які мають повний інноваційний цикл, стримують трансфер проривних технологій в країни, що розвиваються [3, с. 18]. За нашим переконанням, в основі цього явища лежить порушення принципу симетричності ефекту синергізму (рис. 1), що у міжнародних економічних відносинах перш за все пов'язано з асиметричністю торговельних зв'язків і відносин власності, міграцією праці, асиметричною взаємозалежністю країн у міжнародних фінансових і валютних відносинах, у передачі технологій та інформаційних потоках [4].

Згідно з теорією технологічного розриву, інноваційні процеси не збігаються у часі, тому в тих державах, в яких були досягнуті

технологічні переваги, водночас виникають переваги конкурентні. Прикметно, що така ситуація може виникнути за однакової ресурсної забезпеченості країн. Це дає можливість відповідним гравцям ринку отримувати монопольну ренту [5, с. 40], що, на нашу думку, можна тлумачити як ефект синергізму, який впливає з часових і просторових асиметрій у появі інновацій і, разом з тим, сприяє виникненню нових принципів симетрії у розподілі витрат і доходів, пов'язаних зі здійсненням інноваційної діяльності різними суб'єктами.

Рис. 1. Феномен симетрії ефектів синергізму

Джерело: [6, с. 74]

Рух науково-технічних досягнень через кордони майже не піддається прогнозуванню, оскільки об'єкти ліцензійних операцій зазвичай з'являються без прямої орієнтації на ринок, а тому відносини суб'єктів міжнародного ринку технологій носять дещо хаотичний

характер. Це, у свою чергу, супроводжується наростанням ентропійних (дезорганізаційних) тенденцій, згладжування яких можливе за рахунок реалізації ефективної науково-технічної політики держави, об'єднання зусиль науковців і практиків в різних галузях досліджень, запровадження механізмів ризик-менеджменту, створення умов для отримання суб'єктами інноваційної діяльності справедливих доходів від продажу ліцензій на різних ринках.

На міжнародному ринку технологій досить яскраво проявляється ефект асиметрії інформації – ситуація, за якої частина учасників володіє інформацією, недоступною для інших зацікавлених сторін [7, с. 8]. Деякі економічні агенти отримують більше користі від інформації, готові нести більш високі витрати на її пошук і завдяки цьому знають більше, ніж інші, проте вони також можуть витратити менше ресурсів на пошук інформації і мати простіший доступ до неї [8, с. 51].

Безумовно, вищий квазіенергетичний потенціал має контрагент, який активно займається інноваційною діяльністю і має прагнення до реалізації конкурентних переваг на іноземному ринку. Такі суб'єкти зазвичай обирають наступальну стратегію, що орієнтована на використання радикальних інновацій, прогресивних технологій, випуск новітніх продуктів, лідерство на ринку. З іншого боку, та сторона, яка купує ліцензію, економить зусилля на виконанні науково-дослідницьких робіт, але натомість отримує можливість використовувати сучасні технології з певним запізненням (лагом) у часі, що, вочевидь, знижує її конкурентоспроможність. Такі суб'єкти ринку частіше вдаються до захисної (пов'язана з удосконалювальними інноваціями, мінливими технологіями) або імітаційної (передбачає копіювання піонерних технологій з залученням модифікувальних інновацій) стратегій поведінки.

Асиметрія відносин має місце також у франчайзингових мережах. Згідно з франчайзинговим договором, на франчайзі накладаються певні обмеження щодо відносин з іншими підприємствами та /або прояву ініціативи у веденні бізнесу. Водночас франчайзі надається дозвіл на використання фірмового найменування франчайзера, його напрацювань у сфері репутаційного менеджменту, маркетингових технологій, механізмів підтримки. Зі свого боку, франчайзер може мати труднощі щодо контролю за діяльністю фірми-франчайзі і ризик погіршення репутації через будь-яку її помилку. Разом з тим, притягальна сила спільного бренду, під яким виступають партнери (а це своєрідний “атрактор” підприємницьких зусиль), може

нівелювати розбіжності у другорядних питаннях і забезпечити досягнення компромісу в поглядах на ведення бізнесу.

Асиметричність лізингових угод з поставками високотехнологічного обладнання може виникати у відносинах головних учасників: “постачальник – лізингодавець – лізингоодержувач”. У виграшному становищі, вочевидь, опиняється лізингоодержувач, який може користуватися сучасним обладнанням, не витрачаючи на його закупівлю великі суми коштів. Ризик старіння устаткування покладається на лізингодавця, тоді як лізингоодержувач може постійно оновлювати свій парк обладнання (по суті, залучаючи негентропію з зовнішнього середовища). Оскільки майно перебуває на балансі лізингодавця, лізингоодержувач може розширити свої виробничі потужності, не порушивши при цьому співвідношення власного і позикового капіталу. Крім цього, в операціях міжнародного лізингу орендареві надаються податкові преференції країни лізингодавця, а також додаткові послуги лізингодавця. Умовному відновленню симетричності відносин може посприяти своєрідна симбіотичність лізингу – комбінування в одному договорі ознак кредитної, інвестиційної та орендної операцій.

Для пом'якшення негативних наслідків асиметричності операцій міжнародного трансферу технологій застосовується державне регулювання, основним засобом якого є міжнародна договірна практика, що реалізується через міжнародні конвенції та угоди, регіональні союзи, міжурядові двосторонні і багатосторонні договори з питань інтелектуальної власності й науково-технічного співробітництва. Втім, мають місце і обмеження передачі технологій, зокрема, з таких причин: вимоги національної безпеки; політичні та ідеологічні мотиви; збереження вітчизняних робочих місць; національні технічні стандарти; прагнення утримати технологічне лідерство тощо.

Загалом, асиметричність у відносинах суб'єктів міжнародного ринку технологій може розглядатися як передумова точки біфуркації, після проходження якої відбувається якісне оновлення системи за рахунок перерозподілу технологічних інновацій у глобальному економічному просторі. Важливим критерієм оптимальності умов здійснення міжнародного трансферу технологій пропонуємо вважати розмір ефекту синергізму для кожної з зацікавлених сторін: для покупця це можливість суттєво збільшити власний науково-технічний і виробничий потенціал за рахунок швидкого залучення й освоєння прогресивних зарубіжних технологій, а для продавця –

отримати надвисокі прибутки від продажу ліцензій, частина яких може бути інвестована у ще більш інтенсивний розвиток інноваційної діяльності.

Література:

1. Когут М.В. Аналіз розвитку трансферу технологій у країнах світу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія "Економічні науки"*. 2016. Вип. 18 (1). С. 36–39.
2. Лихолет С.І. Трансфер технологій як елемент технологічного оновлення промислових підприємств. *Економіка та держава*. 2016. № 1. С. 49–52.
3. Павленко І.А. Сучасні канали міжнародного трансферу технологій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 5. С. 18–22.
4. Szentes T. *World Economics 2: The Political Economy of Development Globalisation and System Transformation (The Political Economy of Underdevelopment Revisited)*. Budapest : Akademiai Kiado, 2003. 439 p.
5. Шкурупій О.В., Гончаренко В.В., Артеменко І.А. та ін. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2012. 248 с.
6. Терещенко Т.В., Хитра О.В. Асиметрія ефектів синергізму в зовнішньоекономічній діяльності. *Університетські наукові записки*. 2022. № 5–6 (89–90). С. 71–89. URL: https://unz.univer.km.ua/article/view/89-90_71-89 (дата звернення: 23.04.2023).
7. Загородній А.Г., Бабінська С.Я. Асиметрія інформації між учасниками реалізації інноваційного проекту та шляхи її усунення. *Економіка: реалії часу*. 2016. № 6 (28). С. 6–14. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2016/No6/6.pdf> (дата звернення: 23.04.2023).
8. Магдич А.С., Лимонова Е.М. Асиметрія інформації: сфери виникнення та ефекти. *Нобелівський вісник*. 2019. № 1 (12). С. 50–56.